

Interview met Brigitte Boon > Professionalisering van vaktherapie
> Gepromoveerd: Marga Nieuwenhuijse > Een goed advies over sporten

Markant

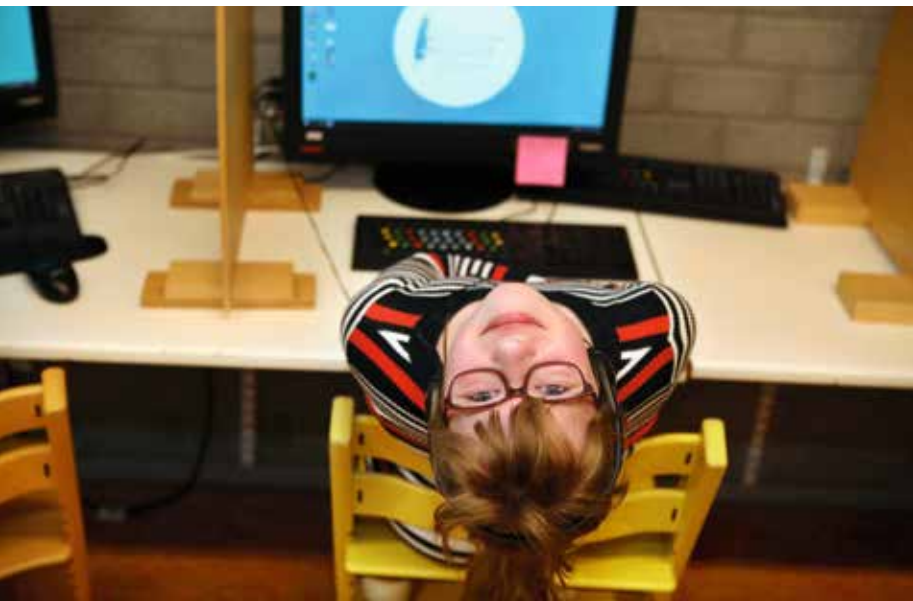
tijdschrift voor de
gehandicaptensector
jaargang 27
nummer 2
mei 2022

Speciaal onderwijs:

**Wel zorg, geen
rompslomp**

Meester Stijn

De foto op het omslag van deze *Markant* werd gemaakt door Stijn Rademaker. Eigenlijk was hij al klaar met zijn reportage op Leijpark, een school voor voortgezet speciaal onderwijs (VSO), maar hij liep nog wat rond. Misschien kon hij nog wat schieten voor zijn archief. Een leerling die voor zijn of haar laptop zit – dat komt altijd nog wel ergens van pas. En toen haalde het meisje een geintje uit en was hij gelukkig snel genoeg. Het kenmerkt zijn manier van werken, hij voegt zich gemakkelijk, zegt hij. En hij vraagt mensen liever niet om iets speciaal voor de foto te doen. Voor *Markant* fotografeert hij al ruim twintig jaar, dus hij weet wat je wel en niet kunt doen in bijzondere situaties. 'Soms moet je niet te vroeg de camera uit je tas halen', zegt hij. 'Soms moet je niet te veel praten, of even een stapje naar achteren doen.'

Ooit begon hij zelf als psychiatrisch verpleegkundige. Daarna deed hij de kunstacademie en ging hij fotograferen voor *de Volkskrant* en *Trouw*. Nu fotografeert hij alweer twintig jaar voor allerlei media, waaronder *Markant*. Hij maakte ook foto's en verhalen voor de personeelscampagne van de VGN. Wát een vak! Toen hij daarmee bezig was kroop het bloed waar het niet gaan kan en meldde hij zich aan als flexmedewerker. Inmiddels is hij één dag per week zorgmedewerker op een VSO. Een andere dan waar hij nu fotografeerde. Op Leijpark hoeven de ouders geen pgb meer aan te vragen voor extra zorg in de klas, op de school waar Stijn Rademaker werkt (nog) wel. 'Ja, dan komt het voor dat Marietje even hulp nodig heeft, terwijl ik er ben voor Pietje. Maar dan ben ik gewoon meester Stijn hoor, ik werk voor iedereen.' /JdK

Markant, vakblad voor de gehandicaptensector, wordt uitgegeven onder auspiciën van de Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland (VGN) in samenwerking met Bohn Stafleu van Loghum, onderdeel van Springer Nature.

Redactie Johan de Koning, hoofdredacteur, Ronella Bleijenburg, eindredacteur, Jessica Meijs, redactie-assistent, jmeijs@vgn.nl

Redactieadres Postbus 413, 3500 AK Utrecht, tel. 06 5335 8421, e-mail: communicatie@vgn.nl

Redactiecommissie Han van Esch, Willem den Hartog, Marjolein Herps, Marion Kersten, Marijn Krijger, Marlijn Lenselink, Marjolein Vreugdenhil (voorzitter)

Uitgever Bohn Stafleu van Loghum, Postbus 246, 3990 GA Houten

Aan dit nummer werkten mee

Auteurs Frank Bluimink, Sam van den Brink, Riëtte Duynstee, Sanne van der Hagen, Boris van der Ham, Hafida Ouahim, Stijn Rademaker, Annette Wiesman

Fotografen Aleid Denier van der Gon, Stijn Rademaker, Hans Tak, Bart Weerdenburg

Illustrator Annet Scholten

Vormgeving Akimoto, Amersfoort

Bijsluiters Bureau van Vliet, Kyra Veenhuijsen, telefoon 023-5714745, e-mail: k.veenhuijsen@bureauvanvliet.com. De tarieven en voorwaarden zijn op aanvraag verkrijgbaar.

Abonnementen Markant verschijnt vier keer per jaar. Lidinstellingen van de VGN ontvangen Markant als onderdeel van hun lidmaatschap. Abonnementprijs: € 85,00. Studenten ontvangen 35% korting. Het abonnement kan elk gewenst moment ingaan en wordt automatisch verlengd tenzij twee maanden voor de vervaldatum is opgezegd via het daarvoor bestemde formulier op www.bsl.nl/klantenservice. Als vakblad hanteren wij de opzegregels uit het verbintenisrecht. We gaan ervan uit dat u het abonnement uit hoofde van uw beroep hebt afgesloten. Abonnementenadministratie: Bent u lid van de Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland (VGN), Postbus 413, 3500 AK Utrecht? Graag uw mutaties doorgeven aan de vereniging: info@vgn.nl of telefonisch 030-2739300. Voor overige abonnementen: Klantenservice Bohn Stafleu van Loghum, Postbus 246, 3990 GA Houten. Telefoon: 030-6383736. Bij wijziging van de tenaamstelling en/of adres verzoeken wij u de adresdrager met de gewijzigde gegevens op te sturen naar de afdeling klantenservice of wijzigingen door te geven via het formulier op www.bsl.nl/klantenservice.

Voorwaarden Op leveringen en diensten zijn de bij de Kamer van Koophandel gedeponeerde algemene voorwaarden van Springer Media B.V. van toepassing, tevens raadpleegbaar op www.bsl.nl. De voorwaarden worden op verzoek toegezonden. Het overnemen en vermenigvuldigen van artikelen en berichten uit dit tijdschrift is slechts geoorloofd met bronvermelding en met schriftelijke toestemming van de uitgever. Het verlenen van toestemming tot publicatie in deze uitgave houdt in dat de Standaardpublicatievoorwaarden van Springer Media B.V., gedeponeerd bij de Kamer van Koophandel te Utrecht onder dossiernummer 3210/635, van toepassing zijn, tenzij schriftelijk anders is overeengekomen. De Standaardpublicatievoorwaarden voor tijdschriften zijn in te zien op www.bsl.nl/schrijven-bij-bohnstafleuvanloghum/auteur-sinstructies of kunnen bij de uitgever worden opgevraagd.

www.bsl.nl • © 2022, Markant • ISSN 1384-6612

Talent

'Vertel jij het maar, want jij kan dat het beste', schrijft Boris van der Ham in zijn column in deze *Markant*. Mensen met een beperking en hun verwanten kunnen het beste zelf vertellen wat ze bezighoudt en wat ze vinden van de zorg en ondersteuning die ze ontvangen.

Wat raar eigenlijk dat dit benadrukt moet worden, het ligt immers zo voor de hand. Het is te hopen en te verwachten dat de inzet van ervaringsdeskundigheid een hele grote vlucht gaat nemen. Niet praten over, maar praten met en samen de zorg en ondersteuning vormgeven is daar een onderdeel van.

Daar is een extra reden voor: de krapte op de arbeidsmarkt. Niet om het arbeidsmarktprobleem op het bord van de mantelzorgers te leggen, maar om de zorg anders te organiseren. Het inzetten van ervaringskennis en het inzetten en uitbreiden van het sociale netwerk om de cliënt heen, is een mooie manier om van de nood een deugd te maken.

Het is één van de vijf ambities uit het akkoord dat de VGN eerder dit jaar sloot met Zorgverzekeraars Nederland. Een akkoord om de uitdagingen voor de gehandicaptenzorg op een goede manier aan te gaan. Uiteraard is er in het akkoord aandacht voor ervaringskennis. Specifiek bij het inzetten van bewezen arbeidsbesparende technologieën, bijvoorbeeld. Mensen met een beperking hebben recht op technologie die hun zelfstandigheid vergroot, maar we merken dat goede voorbeelden nog lang niet altijd automatisch leiden tot overname. Daar hebben we echt ervaringskennis voor nodig.

Brigitte Boon, de eerste hoogleraar technologie, noemt daar in het interview in deze *Markant* een mooi voorbeeld van. Ze onderzocht de eetrobot. Begeleiders of mantelzorgers hebben vaak het gevoel dat het niet menswaardig is om iemand eten te laten geven door een robot, vertelt zij. Maar als een cliënt aangeeft dat hij door de eetrobot zelf kan bepalen wanneer hij eet, met wie en hoe snel, dan zijn alle begeleiders om.

Om erachter te komen wat iemand belangrijk vindt, zullen we met elkaar in gesprek moeten gaan, met gelijkwaardigheid als uitgangspunt. De krapte op de arbeidsmarkt doet een beroep op onze vindingrijkheid. Laten we daar in de gehandicaptenzorg nou net talent voor hebben!

FRANK BLUIMINCK DIRECTEUR VGN
 FBLUIMINCK@VGN.NL
 TWITTER @FRANKBLUIMINCK

Dit was de laatste redactionele bijdrage van Frank Bluiminck als VGN-directeur, vanwege zijn nieuwe baan als directeur bij de MBO Raad. We danken Frank voor zijn redactionele bijdrages.

Inhoud

Innovatie	4
Kort	6
Een goed gesprek met Brigitte Boon	8
Werkbezoek: speciaal onderwijs	12
Column: Boris van der Ham	15
Achtergrond: professionalisering vaktherapie	16
Gepromoveerd: Marga Nieuwenhuijse	20
E-inclusie	22
Muziek: Jostiband	23
Een goed advies van Ragna Schapendonk	24

TEKST EN FOTO'S STIJN RADEMAKER

Mijn eigen plan

'Ik kan het uitleggen', zegt Nenad Todorovic (32). Met vijf huisgenoten woont hij op een woongroep voor intensieve begeleiding van 's Heeren Loo in Apeldoorn. 'Dit is MijnEigenPlan digibord.' Scrollend laat hij belangrijke informatie zien: welke dag het is, wat er gegeten wordt en wie welke taken moet doen.

Veel wordt weergegeven met pictogrammen. Van de begeleiding zijn er foto's. 'Maar ik weet het zonder dit bord ook hoor', zegt Nenad stoer. De begeleiding kan informatie toevoegen, zoals het weerbericht of een spelletje. Dennis Bannink (40) heeft memory aangeklikt. Behendig tikkend op het scherm draait hij kaartjes om.

Het digibord is er nu een jaar en de gebruikers zijn enthousiast. Het is overzichtelijker dan een magnetisch planbord en biedt meer mogelijkheden. De zelfstandigheid van de cliënten wordt vergroot, de werkdruk van de medewerkers wordt verkleind. Een ander pluspunt is de interactie tussen cliënten onderling doordat ze elkaar aanmoedigen om op het bord te kijken.

> MIJNEIGENPLAN.NL

Nenad Todorovic

Dennis Bannink

Huisvesting gezocht voor Oekraïners met beperking

Mensen met een beperking en hun familie arriveren bij Ipse de Bruggen.

SOFT tulip for Ukraine is dringend op zoek naar huisvesting voor Oekraïense vluchtelingen met een beperking en hun familie, vooral voor rolstoelers. Verschillende organisaties bieden inmiddels noodopvang. In Huizen werken Sherpa en Cordaan samen met woningcorporatie Alliade om 35 mensen

op te vangen, onder wie 16 rolstoelers. Ook Reinaerde, Ipse de Bruggen, Lunetzorg en Cordaan stelden tijdelijke huisvesting ter beschikking. SOFT tulip onderhoudt al sinds 2006 banden met zorgorganisaties in de Oost-Europese landen. /JdK

> SOFTTULIP.NL

Supermarktsafari

Hoeveel suiker zit er eigenlijk in cola? Om mensen met een licht verstandelijke beperking te helpen met het zelfstandig boodschappen doen en het maken van gezonde en betaalbare keuzes, is er de Supermarktsafari. Die bestaat uit voorlichting over gezonde voeding en een rondleiding in de supermarkt. Het is ook een train-de-trainer-concept, waarbij deelnemers getraind worden om zelf de Supermarktsafari te geven aan anderen. Supermarktsafari is een initiatief van onder andere GGD Gelderland-Zuid, Pluryn en de academische werkplaats Sterker op eigen benen. /RB

> GGDGELDERLANDZUID.NL

Art Brut Biënnale

Kunst in z'n meest directe en rauwe vorm: dat is Art Brut. Puur en onbevangen. Gemaakt door kunstenaars die met een diversiteit aan vormen en materialen uiting geven aan wat er in hen leeft. Veelal kunstenaars met psychische problematiek of een verstandelijke beperking. De Internationale Art Brut Biënnale biedt hen een podium: krachtige kunst in de vorm van exposities, workshops, lezingen, films en optredens. Van 13 tot en met 22 mei in Hazemeijer Hengelo. /RB

> ARTBRUTBIENNALE.NL

Schilderij van Gino Sabaiana

Direct solliciteren

De vacaturewebsite www.werkeningehandicaptenzorg.nl is vernieuwd. De website heeft een nieuw uiterlijk gekregen en de navigatie is veranderd. Bezoekers kunnen nu makkelijk en snel vacatures zoeken en direct hun sollicitatie indienen. In het

afgelopen jaar heeft de site zich enorm ontwikkeld. Het platform behoort tot de vijf grootste vacaturewebsites in de gehandicaptenzorg. Inmiddels staan er meer dan zevenhonderd vacatures op van bij de VGN aangesloten zorgorganisaties. /HO

> WERKENINDEGEHANDICAPTENZORG.NL

Startsein branche- opleidingen

Minister Conny Helder van Langdurige Zorg en Sport heeft het officiële startsein gegeven voor de brancheopleidingen groen, facilitair en logistiek voor mensen met een beperking. Dit deed zij tijdens een werkbezoek aan 's Heeren Loo in Monster. Studenten gaven haar een inkijkje in hun dagelijks werk en vertelden over het belang van de brancheopleidingen om tot werk te komen. Wie een branche-

opleiding heeft afgesloten, krijgt een certificaat of diploma dat aantoont dat hij de vaardigheden voor een baan beheerst.

> VGN.NL

Procentjes erbij

Werknemers in de gehandicaptenzorg krijgen dit jaar een loonsverhoging van 2,2 procent en volgend jaar 3,2 procent. Dat hebben de vakbonden en de VGN afgesproken in de nieuwe CAO Gehandicaptenzorg. Ook bereikten ze overeenstemming over de besteding van extra middelen om de salarisachterstand van de middengroepen te verminderen, de omzetting van het Persoonlijk Budget Levensfase (PBL) naar Balansverlof en een generatierегeling voor oudere medewerkers. De nieuwe cao loopt van 1 oktober 2021 tot en met 31 januari 2024. De FNV bracht nog een bezoek aan het VGN-kantoor, met de oproep om samen bij de overheid te vragen om extra middelen. /SvdB

Kristel Vlot - van Anrooij

Marjolein van Rooijen

Onderzoek en praktijk

De Ds. Visscherprijs voor het beste proefschrift over gehandicaptenzorg is toegekend aan Kristel Vlot - van Anrooij. Zij laat zien hoe de leefomgeving van mensen met een verstandelijke beperking kan bijdragen aan een gezonde leefstijl. De jury prijst de manier waarop zij de praktijk heeft betrokken bij haar onderzoek. Een nieuw proefschrift van een onderzoeker die aanhaakt bij de praktijk, is dat van Marjolein van

Rooijen. Bij Stichting Gehandicaptenzorg Limburg onderzocht zij hoe je met het instrument 'Dit vind ik ervan!' zo goed mogelijk de ervaringen van cliënten in beeld brengt. Eén van de cliënt-onderzoekers was paranimf tijdens de promotie.

Interviews met beide promovendi zijn te lezen op de speciale pagina op de VGN-site. /JdK

> VGN.NL/ACTUEEL/GEPROMOVEERD

'Als twee puzzelstukjes niet goed passen, heeft dan maar één van de stukjes een beperking?'

Flora Breemer en Perez Dalloe in 'Een grote groep mensen kan het tempo van de stad niet bijbenen', Het Parool, 22 maart 2022. Noortje Smit, communicatieadviseur bij de VGN, schreef er een veelgelezen blog over.

> VGN.NL/ACTUEEL/BLOGS

'Technologische innovatie is geen one size fits all'

DOOR JOHAN DE KONING FOTO'S ALEID DENIER VAN DER GON

Waarom praten we nog over *e-health* en *digital health*?, zegt de eerste hoogleraar technologie in de gehandicaptenzorg. Haar wens is dat we technologie straks gewoon toepassen waar die bruikbaar is. 'We hebben als sector een slag te maken.'

brigitte boon

een goed gesprek met

'Nee, ik ben geen technologisch wonderkind, ik ben een gedragswetenschapper', zegt Brigitte Boon. Zij is bestuurder van Academy Het Dorp en sinds vorig jaar hoogleraar technologie in de gehandicaptenzorg bij Tranzo. 'Uit onderzoek naar de vraag hoe we technologie zo goed mogelijk toepassen, blijkt dat slechts 25 procent te maken heeft met de technologische oplossing, bijvoorbeeld dat je iets goed moet installeren. 75 Procent gaat over gedrag. Dat is wat ik interessant vind.'

Hoe raakte u hierin geïnteresseerd?

'Bij het Trimbos-instituut hield ik me tien jaar lang bezig met preventie met behulp van *e-health*. We wilden mensen met bijvoorbeeld depressies zo vroeg mogelijk bereiken, want als je er op tijd bij bent, dan kun je een ernstige depressie voorkomen. We begonnen met websites die interactief waren en gingen daarna steeds meer digitaal aanbod ontwikkelen. We onderzochten of ons digitale aanbod ook werkte en waren altijd bezig met de implementatie. Hoe zorg je ervoor dat de huisarts het bewezen effectieve aanbod voor depressie gaat inzetten? Ook deden we onderzoek naar de kosteneffectiviteit. Je wilt weten of het ook financieel iets oplevert.'

De gehandicaptenzorg loopt niet voorop in technologische innovatie. Hoe is het voor u om nu in deze sector te werken?

'Er zijn nog veel stappen te zetten, bijvoorbeeld in het gebruik van data, maar dat is voor mij ook de uitdaging. Ik wil weten wat werkt. En ik wil dat het resultaat niet alleen in een artikel verschijnt, maar in de praktijk wordt toegepast.'

Welk gebruik van data?

'Daarbij kun je denken aan data die worden verzameld door nieuwe technologische oplossingen, zoals robots. Maar het betekent ook dat je de data die je al hebt, eerst eens zinvol gaat gebruiken. Elke zorginstelling heeft een zorgoproepsysteem. Zijn er speciale locaties van waaruit veel oproepen komen? Woont daar een bepaalde groep cliënten? Om zulke vragen te beantwoorden, moet je weten wat je data betekenen. Daarvoor combineer je bijvoorbeeld data uit de cliëntendossiers, de domotica en de aanvragen voor zorgzwaartepakketten. Dat is de slag die de sector moet maken om zorg van hoge kwaliteit te kunnen blijven leveren.'

Maar er is weerstand?

'Gelukkig niet alleen weerstand. Ik ben één van de vertegenwoordigers van de zorg in een landelijke werkgroep Ethiek en Digitalisering van het ECP, het platform over digitalisering in de samenleving. In die werkgroep hebben we een methodiek

ontwikkeld, die Begeleidingsethiek heet. Daarmee kun je het gesprek voeren over de vraag met welke ethische waarden we rekening moeten houden.'

'Zelf onderzocht ik het voorbeeld van de eetrobot. Begeleiders of mantelzorgers hebben vaak het gevoel dat het niet menswaardig is om iemand eten te laten geven door een robot. Maar een cliënt met de spierziekte Duchenne gaf aan: door die eetrobot kan ik zelf nog bepalen wanneer ik eet, met wie en hoe snel. Dat geeft mij een laatste restje autonomie, want door die ziekte raak ik alles kwijt. Als begeleiders dat horen, dan zijn ze allemaal om. Want zij willen ook dat hun cliënten een zo goed mogelijke kwaliteit van leven hebben.'

Academy Het Dorp is een initiatief van Siza. Maar u begeleidt ook andere organisaties?

'In een door ZonMw-gefinancierd project doen we bijvoorbeeld bij zes zorgorganisaties onderzoek naar de *smart diaper*. Die bestaat uit een sensor-klip op het incontinentiemateriaal, waar koolstofreepjes op zitten die de verzadiging meten. De sensor geeft een seintje naar de mobiel van de zorgmedewerker: meneer of mevrouw moet binnen een half uur verschoond worden.' 'Uit de ouderenzorg weten we dat het gebruik ervan minder verstoringen en minder lekkages geeft. Om te onderzoeken of we deze technologie ook in de gehandicaptenzorg moeten toepassen, moet je de zorgprocessen aanpassen. Want als je je vaste verschoningsrondes blijft lopen, dan ga je het effect van de technologie niet vinden. Doordat die sensor data verzamelt, krijg je ook zicht op het plaspatroon van cliënten. Dat weet je: die mevrouw hoeft ik rond die tijd niet te verschoonen, want dan plast ze nooit.'

Dit voelt toch wel privacygevoelig.

'Ja, dus daar moet je niet overheen stappen. Maar 's nachts iemands kamer binnengaan om te ruiken of voelen of er verschooning nodig is, beïnvloedt ook de privacy. Het privacy-argument komt heel vaak naar boven door technologie, maar als je goed kijkt, dan is het maar de vraag of de technologie het privacy-probleem groter maakt. Ze kan het ook kleiner maken.'

Zijn er technologische innovaties waarvan u denkt: die moet iedereen morgen gaan gebruiken?

'Die vraag wordt me vaak gesteld, maar helaas: er is geen *one size fits all*. Samen met Vilans voeren we de Innovatie-impuls uit in opdracht van het ministerie van VWS. We ondersteunen 26 zorgorganisaties bij het inbedden van bestaande technologie in de dagelijkse praktijk. Daarbij hebben we heel vaak de vraag gesteld: wat is de vraag van de cliënt? Welke probleem wil je

opgelost hebben? Dat heeft er een paar keer toe geleid dat we voor de implementatie die we uiteindelijk zijn gaan doen, voor een andere technologische oplossing hebben gekozen.'

Daar moet u een voorbeeld van geven.

'Voor mensen met een licht verstandelijke beperking is het soms moeilijk om hun eigen spanning op te merken en te reguleren. Om hen daarbij te helpen, dachten zorgorganisaties eerst aan technologische oplossingen waarmee je die spanning meet. Maar dan doe je er nog niets aan. Toen besloten ze SignalEREN te gaan gebruiken, een app die in de gehandicaptenzorg zelf is ontwikkeld. Als iemand op weg is naar zijn werk en de bus komt niet opdagen, dan kan hij zelf aangeven wat hij voelt.

Brigitte Boon

- 1986 – 1992 Gezondheidswetenschappen, Maastricht University
- 1993 – 1998 Promotieonderzoek, Universiteit Utrecht
- 1999 – 2004 Onderzoekskoördinator bij het Nederlands Instituut voor Gezondheidsbevordering en Ziektepreventie
- 2004 – 2008 Onderzoekskoördinator bij het Instituut voor Onderzoek naar Leefwijzen & Verslaving (IVO)
- 2008 – 2018 Senior onderzoeker, programmamanager Public Mental Health, hoofd Center of Innovation Trimbos Instituut
- 2018 – heden Hoofd wetenschappelijk onderzoek Siza, Chief Research Officer en vanaf 2021 bestuurder Academy Het Dorp
- 2021 – heden Bijzonder hoogleraar Data en technologie voor persoonsgerichte en duurzame gehandicaptenzorg bij Tranzo, Tilburg University

Gespannen? Dan biedt de app iets aan wat hem helpt te ontspannen. Bijvoorbeeld een liedje dat hij mooi vindt of een opgenomen boodschap van zijn moeder. En dan word je weer rustig. Dat kun je op maat instellen voor iedere cliënt.'

Zijn er technologische innovaties die uw eigen kwaliteit van leven verbeteren?

'Ik maak graag lange wandelingen en fietstochten en vind het leuk om bij te houden waar ik ben geweest. Daar gebruik ik Strava voor, ik hou niet van zo'n stappenteller. In een periode waarin ik slechter sliep, gebruikte ik een mindfulness app. Dan luister je naar een stem uit een podcast. Dat is allemaal technologie die overal te vinden is, daar zit geen *high tech* bij. Nou ja, mijn auto misschien.'

'Ik zou willen dat het in de zorg net zo gewoon wordt om technologie te gebruiken als in ons eigen leven. We hebben het nu nog over *e-health* en *digital health*, maar ik hoop dat we technologie straks gewoon toepassen waar het handig is. Omdat het fijn is voor de cliënt, of de zorgverlener ondersteunt.'

> BEGELEIDINGSETHIEK.NL

Op 1 juli houdt Brigitte Boon haar oratie aan Tilburg University.

Wel zorg, geen administratie

Meer aandacht voor de kinderen en minder administratieve rompslomp voor de ouders. Dat is het resultaat van de nieuwe aanpak op Leijpark, een school die samenwerkt met Siza en Amarant. Nu zorg in onderwijstijd centraal wordt ingekocht, hoeven ouders niet langer zelf te onderhandelen.

'Dylan, hoe was jouw pauze?', vraagt juf Anja van groep Krokodil van het Onderwijscentrum Leijpark in Tilburg. In deze groep zitten tien kinderen tussen tien en twaalf jaar oud. 'Goed en rijk', antwoordt Dylan. Hij zit alert op zijn stoel en spreekt enthousiast, met veel dubbele woorden en af en toe een reeks klanken. Juf Kitty luistert geconcentreerd, vat kort samen en duidt het verhaal. De volgende is aan de beurt: 'Piotr, hoe was jouw pauze?' De feedback van juf Anja is positief. Ze weet uit elke pauze-ervaring iets prijzenswaardigs te benoemen. Alleen Milano komt niet aan het woord, want hij is zojuist van de schommel gevallen. Om bij te komen, zit hij op een grote zitzak tegen de muur.

Zorg-in-onderwijs-medewerker Dorien legt een washandje tegen de wand. 'Druk maar', zegt ze. 'Gaat het zo beter?'

Grote verschillen

Leijpark is een school voor (voortgezet) speciaal onderwijs. De leerlingen zijn ingedeeld naar leeftijd en ontwikkelingsniveau. 'Daarinnen hebben ze elk hun eigen aandachtspunt', vertelt leerkracht Anja. 'Dat is in deze groep soms rekenen of taal, maar ook weerbaarheid, motoriek of emotieregulatie. Er zijn grote verschillen tussen de leerlingen.' Op elk tafeltje is een papiertje geplakt met handige informatie voor dat éne kind. Bijvoorbeeld: 'Een leeuw praat hard en streng, dat mag als iemand jou pijn

speciaal onderwijs

Fynn Beumer
(links) en
Sophie Buster

doet.' Of: 'Goed kauwen met gesloten mond. Mond leeg? Volgende hap'. Bij Piotr liggen bovendien drie kaartjes die samen een stoplicht vormen. 'Nu ligt hier een groene', wijst hij. 'Maar als ik voel dat ik boos word, leg ik er de oranje neer.'

Bureaucratisch en tijdrovend

Voor veel kinderen die in aanmerking komen voor speciaal onderwijs, geeft de gemeente een tijdelijke beschikking af vanuit de Jeugdwet. Hierin ligt vast hoeveel extra zorg en ondersteuning een kind krijgt boven op het aanbod vanuit het speciaal onderwijs zelf, zoals de ondersteuning van een onderwijsassistent. De kinderen krijgen bijvoorbeeld hulp bij eten, bij medicijntoediening of bij persoonlijke verzorging.

Rik Aarden is schoolleider van onderwijscentrum Leijpark. 'Ook bij ons regelden ouders deze extra ondersteuning voorheen zelf bij de gemeente', zegt hij. 'Het waren bureaucratische en tijdrovende procedures. Soms betaalden ouders de zorg uit een persoonsgebonden budget. Dan gingen ze met ons onderhandelen over het aantal in te zetten uren. Ouders gaven soms aan dat ze het bedrag niet konden missen. Dat waren vervelende situaties.'

Onrust door inefficiëntie

Bovendien was de zorg volgens Aarden inefficiënt en leidde het tot onrust in

de klas. 'Het was gefragmenteerde zorg', zegt hij. 'Zorgmedewerkers liepen in en uit, terwijl veel van deze kinderen juist gebaat zijn bij rust.' De zorgmedewerkers komen van Amarant of Siza, twee zorgaanbieders in de regio Tilburg. Aarden: 'Een medewerker van Siza kon geen kinderen helpen die zorg kregen van Amarant, en omgekeerd. Ook boden de zorgmedewerkers per kind ondersteuning op vastgestelde tijden. Aanbodgericht, in plaats van vraaggestuurd. Als ze bezig waren in de ene klas, waren ze niet beschikbaar voor kinderen in een andere klas. Met als gevolg dat een kind soms moest wachten voordat het verschoond kon worden.'

Beschikingsvrije zorg

Dat moest anders, vond Aarden. Hij stapte naar de gemeente Tilburg met een voorstel voor beschikingsvrije zorg. Hij vertelt over het initiatief. 'Niet de ouders, maar de gemeente koopt voor de school zorguren in bij de zorgaanbieder. Vervolgens bepalen school en zorgaanbieder in overleg hoe en waar de zorg wordt ingezet. De zorgverleners noemen we ZIO-medewerker (zorg in onderwijs). Zo vormen de leerkracht, onderwijsassistent en ZIO-medewerker samen een hecht team.

Alle kinderen in de klas krijgen zorg en ondersteuning van deze ZIO-medewerker zodra het nodig is. Niet pas als

Jadey van Veghel

Rowan Vromans

werkbezoek

Van links naar rechts:
Maud Marcelissen,
Millanie Meuwissen
en Linsey Snels.

Rowan Vromans
(links) en Evi de Jong.

ze volgens het rooster aan de beurt zijn.' De gemeente stond open voor zijn idee, evenals zorgaanbieders Amarant en Siza. Op 1 oktober 2021 startte daarom op Leijpark de pilot *Beschikingsvrije zorg*.

In groepjes en zelfstandig

Terug naar groep Krokodil. De tien kinderen leren met juf Anja in kleine groepjes van twee of drie. Bijvoorbeeld klokkijken op muziek of lezen aan een tafeltje. De andere kinderen werken dan zelfstandig aan een taak, bijvoorbeeld rekenen, taal of knutselen. ZIO-medewerker Dorien helpt waar dat nodig is: 'Niet in het matje knippen!' Wie klaar is mag met blokken gaan bouwen aan een fantasiefiguur naar keuze. Maud bouwt een giraf, Benno een schietgeweer. Hij neemt het in zijn armen en schiet drie keer in de lucht: 'Pjoe, pjoe, pjoe!' De bel gaat, het is pauze, de broodtrommels komen tevoorschijn. De kinderen eten in stilte, dat zijn ze op school gewend. Benno eet zijn brood alsof het spareribs zijn, de korstjes laat hij liggen. Juf Anja ziet het. 'Ook de korstjes eten, Benno!'

Grijs gebied

Er zit overlap tussen de taken van de onderwijsassistent van school en de zorgmedewerker van Amarant of Siza. Wilma Houtepen is manager bij de divisie Jeugd van Amarant en samen met Aarden voortrekker van de pilot Beschikingsvrije zorg. 'Over dit grijze gebied kunnen we continu strijden', zegt ze. 'Maar dat gaat ten koste van zorg en onderwijs. Nu we één vast team vormen, is de taakverdeling veel gemakkelijker. We doen het in goed overleg.' Volgens Houtepen groeien de scholen voor speciaal onderwijs, in elk geval in haar regio Tilburg en Breda. 'Steeds meer kinderen hebben ondersteuning nodig. Reden temeer om te pleiten voor beschikingsvrije zorg.' Ze vraagt zich af waaraan de groei te wijten is. 'Blijkbaar lukt het veel reguliere scholen niet om passend onderwijs te geven. Jammer.'

Zelfinzicht

Tot slot bezoeken we groep Pelikaan van Juf Sophie en ZIO-medewerker Floor. De kinderen zijn

zo'n twaalf jaar en hebben het niveau om door te stromen naar het vmbo-onderwijs. Ze werken in groepjes aan een filmproject of individueel aan een taak, bijvoorbeeld over Oekraïne. Ze formuleren uitstekend en geven blijk van zelfinzicht. Jadey vindt het fijn dat er meerdere juffen voor de klas staan. 'Dan kun je altijd een vraag stellen', zegt ze. Later wil ze kapper worden. 'Toen ik drie was knipte ik al mijn eigen pony.' Ook Rowan vertelt openhartig, zijn blik gericht op de draaimolen die hij bouwt. 'Een van mijn creaties', zegt hij. 'Als ik wil kan ik hem ombouwen tot een *aeroplane*.' Hij vertelt over zijn woedeaanvallen en over hoezeer hij vroeger is gepest. Hij haalt zijn schouders op: 'Ik was eraan gewend.' In deze klas gaat het goed. 'Hier kan ik zijn wie ik ben', zegt hij. 'En weet je? Ik kan heel goed Engels. *Do you want a cup of tea?*'

De naam van Benno is gefingeerd.

Vertel jij het maar

Soms moet je ineens terugdenken aan een gesprek dat je ergens in het verleden hebt gevoerd. Bij alle discussies in de media over de nasleep van de Toeslagenaffaire moest ik ineens terugdenken aan een gesprek dat ik langgeleden voerde met een mevrouw in de voedselbank. Ik liep daar een dag mee om vrijwilligerswerk te doen. Ik weet niet meer precies hoe en waarom we elkaar aanspraken, maar deze dame vertelde over haar schaamte om naar voedselbank te gaan. Ze was na een scheiding diep in de schulden geraakt en ook daar schaamde zich voor. Ze was blij met alle goede bedoelingen van anderen, en met de tweedehandskledingwinkels waar ze af en toe langsging, maar het gaf haar ook een leeg gevoel. Ik vroeg haar wat ze dan miste. Ze zei na een aarzeling: 'Ik zou zo graag eens iets nieuws kunnen kopen. Een jurkje ofzo.'

Dan kun je denken, wat oppervlakkig of wat consumptief gedacht, maar in gesprek met deze vrouw werd me duidelijk dat het haar helemaal niet om de luxe van het kopen ging. Het ging haar niet om het hebben van dure spullen. Ze wilde een eenvoudig jurkje, maar wel iets wat helemaal van haar is. Als je die eenvoudige wens van de vrouw wat abstracter maakt, is het een diepe wens om gelijkwaardig te zijn. Om te kunnen doen zoals andere mensen doen. Om niet aan de zijkant te staan, en afhankelijk te zijn van liefdadigheid.

Die diepe wens voor gelijkwaardigheid zien we ook in de gehandicaptenzorg. Of het nou de wens is voor werk, een woning of een relatie – iedereen

wil meedoen en geen tweederangsburger zijn. Onderdeel van die gelijkwaardigheid moet ook zijn dat mensen met een beperking volop meepraten over de gehandicaptenzorg. Beleidsmakers, bestuurders en politici zijn geneigd om hoog over en abstract te praten over wat een ander nodig heeft. Maar juist de ervaringen van de mensen die zelf een beperking hebben, zijn hard nodig om beleid te kunnen maken dat beter aansluit bij hun belevingswereld. We moeten gebruik maken van hun kennis en ervaring, en zullen erachter komen dat wat op papier mooi klinkt in de praktijk anders wordt ervaren.

En ook de zichtbaarheid van mensen met een beperking moet de komende tijd fors worden vergroot. En daarbij zijn wijzelf aan zet. Als bestuurder of directeur heb je vaker de mogelijkheid om deuren te openen en een podium te krijgen. Ik heb in mijn werk als voorzitter van de VGN steeds vaker de neiging om weliswaar een deur te openen, maar om dan een stap achteruit te zetten en de mensen om wie het gaat, onze ervaringsdeskundigen, naar voren te schuiven. Waar loop je tegenaan? Wat gaat er goed? Wat zou je beter willen? Vertel jij het maar, want jij kan dat het beste. ●

Boris van der Ham is voorzitter van de VGN

De professionalisering van de vaktherapie

DOOR JOHAN DE KONING FOTO'S HANS TAK

Twee vaktherapeuten die in hetzelfde jaar promoveren? Dat kan geen toeval zijn. Tina Bellemans en Martina de Witte laten zien dat beweging en muziek werken bij het reguleren van stress en agressie. 'Ik dacht: als ik dit kan bewijzen, dan is dat voor heel veel therapeuten relevant.'

Met haar handen gebaart Tina Bellemans twee ronde haken in de lucht. Want laatst zei iemand nog - doelend op haarzelf en op Martina de Witte: 'Die (Mar)tina's zijn pittige tantes. Die maken zich hard voor het vak.' En met dat vak wordt de vaktherapie bedoeld, in hun geval psychomotorische therapie en muziektherapie.

Karate

Eerder was Bellemans wereldkampioen karate voor België. 'Iedereen denkt altijd dat karate een agressieve sport is', zegt ze, 'maar het tegendeel is waar. Hoe rustiger je bent, hoe beter je de situatie kunt overzien. Die rust kun je ook benutten in het omgaan met mensen met een licht verstandelijke beperking, bij wie agressie vaak voorkomt. Ik heb veel gewerkt met mensen waarmee anderen niet aan de slag wilden gaan.' Daarbij heeft Bellemans slechts één

keer een stapje opzij hoeven zetten voor een boze cliënt die op haar afkwam. Omdat ze het er daarna over konden hebben, kreeg hij uiteindelijk een compliment. 'Mensen als hij zijn dat niet gewend. Als er iets gebeurt krijgen ze straf, dan moeten ze meteen naar hun kamer. Nu mocht zijn emotie er zijn. Als

je laat zien dat je de volgende keer ook gelijk met elkaar in gesprek kunt gaan, dan is er een ingang om een probleem aan te pakken.'

Liedjes

Martina de Witte hoorde, terwijl ze nog in een andere baan zat, dat Stevig een

vaktherapie

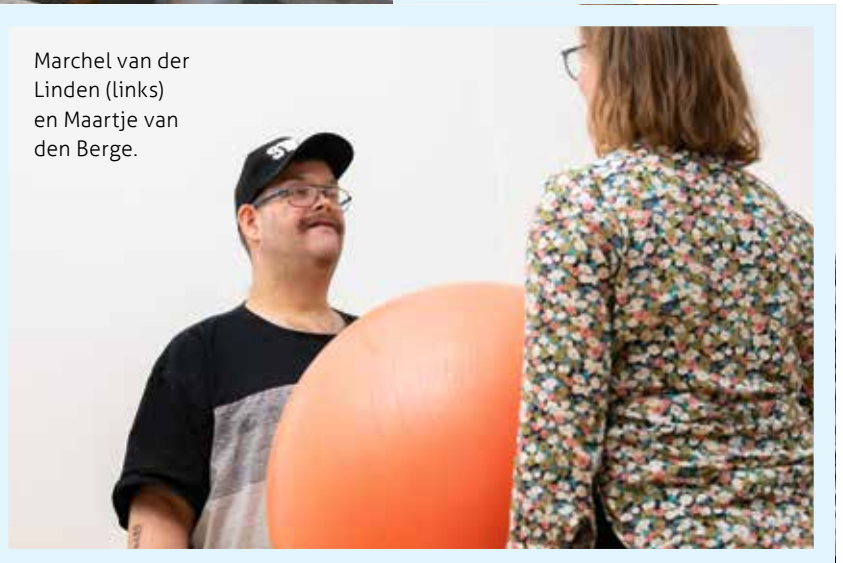

**Tina Bellemans (links)
en Martina de Witte:
'Beweging en muziek
werken bij het reguleren
van stress en agressie'.**

meteen te vertellen wat er niet goed gaat, we gaan met ze aan de slag.' 'Luisteren jullie wel naar elkaar?', vroeg ze als een drummer een rapper overstemde. 'Daar halen ze toch iets uit. Want het gebeurt natuurlijk ook op de groep, dat iemand niet goed luistert naar wat een ander zegt of wil.' Hetzelfde komt ook voor bij een basketbal- of voetbalopdracht, reageert Tina, als iemand alleen maar zelf wil scoren en zich niks aantrekt van anderen. 'Dan kun je het erover hebben en dan kunnen ze ander gedrag oefenen. Als ze er alleen over praten, dan ervaren ze het niet.'

kliniek bouwde voor mensen met een licht verstandelijke beperking en een justitiële titel. 'Dat vond ik interessant', zegt ze, 'spanning en agressie, daar kun je aan werken.' De cliënten die ze daar leerde kennen, vertelden haar veel via liedjes. 'In de vaktherapie vragen we niet om

Marchel van der Linden (links) en Maartje van den Berge.

achtergrond

Nieuw gedrag oefenen

Marchel van der Linden voelt aan de lapjes die gemaakt zijn van verschillende materialen. 'Deze is fijn. Deze niet. Deze zit er tussenin.' Hij maakt drie stapeltjes. 'Het is voor jou meteen duidelijk wat wel of niet fijn voelt', reageert Maartje van den Berge. Zij is psychomotorisch therapeut. Marchel zelf is in het dagelijks leven dj en ziet er cool uit. We zijn op een behandellocatie van Stevig in Nijmegen. Binnenkort staat hij met zijn mengtafel langs de vierdaagse. Wat Maartje met cliënten doet in deze ruimte beschrijft ze zelf als 'oefenen met nieuw gedrag'. Cliënten worden zich bewust van wat ze doen en kunnen in een veilige omgeving iets anders proberen. Of het je lukt om drie hoepels tegelijk draaiend te houden, is op zich niet zo belangrijk. Wel hoe je reageert als het niet lukt, omdat je overvraagd wordt. 'Ik wou eens iets met die grote opblaasbal proberen', zegt ze tegen Marchel. Ze klemmen de bal tussen zich in, handen los. 'En nu gaan we proberen te lopen. Voel maar wat er gebeurt.' Ze schuifelen een beetje heen en weer, soms valt de bal. 'Wil je liever dat ik jouw kant op duw, of duw jij mij? Ja het eerste hè, dat dacht ik al. Wat gebeurt er als ik langzaam achteruitloop?'

Martina de Witte (links)
en Tina Bellemans

Twee promoties

Niet alleen de kennis en ervaringen van Martina en Tina lijken op elkaar, ook hun eigen verhalen. Ze werkten allebei met mensen met een licht verstandelijke beperking en gedragsproblemen: Martina bij Stevig (een onderdeel van Dichterbij), Tina bij de Hartekamp Groep. Ze werden allebei docent aan een hogeschool: Martina bij de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen en Tina bij Windesheim. En allebei promoveerden ze vorig jaar. Martina aan de Universiteit van Amsterdam en Tina aan de Radboud Universiteit Nijmegen. Martina op stress, Tina op agressie. Zeven jaar geleden ontmoetten ze elkaar voor het eerst in richtlijncommissie van de Federatie voor

Vaktherapeutische Beroepen. Om richtlijnen te ontwikkelen zochten ze allebei vakliteratuur, maar vonden maar weinig. Martina: 'Ik wist uit de praktijk dat ik met muziek het stressniveau van cliënten kon beïnvloeden. Ik dacht: als ik dit kan bewijzen, dan is dat voor heel veel therapeuten relevant.' Tina: 'We wisten dat vaktherapie iets oplevert en dat wilden we onderbouwen. Eén plus één is dan een proefschrift.'

Professionalisering

De proefschriften van Tina en Martina lijken bij te dragen aan een bredere ontwikkeling: de professionalisering van de vaktherapie. Martina: 'Wij willen laten zien dat vaktherapie echt een behandelvorm is. En er

Marchel van der Linden (links) en Maartje van den Berge oefenen met hoepels met nieuw gedrag.

komen steeds meer promovendi, ook voor vaktherapie in combinatie met andere doelgroepen. Ook Susan van Hooren besteedt er binnen haar nieuwe leerstoel klinische psychologie aan de Open Universiteit aandacht aan. Zeker voor mensen met een lvb is dat heel belangrijk. Tina: 'En Jooske van Busschbach leidt er ook onderzoek naar, vanuit haar lectoraat aan de hogeschool Windesheim.' De proefschriften van Tina en Martina lijken ook qua opzet op elkaar. Ze deden allebei literatuuronderzoek, hielden interviews met therapeuten en deden onderzoek naar meetinstrumenten. Ze concluderen dat psychomotorische therapie en muziektherapie werken, maar

formuleren hun conclusies nog voorzichtig. Een hard bewijs voor de effectiviteit van één bepaalde interventie leveren ze nog niet.

Interventies meten

'Naast mijn proefschrift heb ik met collega's ook een therapeutenhandleiding gemaakt', reageert Tina. 'Daarin staat wat je kunt doen met welke cliënten. Richt je je op lichaamsbewustzijn of op copingvaardigheden, of allebei? We gaan kijken of je met de lijst die ik heb ontwikkeld verandering kunt meten. De laatste stap is: de interventie uitzetten en vooraf en achteraf meten, het liefst ook met een controlegroep. Dat is het vervolg.'

En Martina ontwikkelde een zogeheten micro-interventie, die muziektherapeuten op verschillende manieren kunnen uitvoeren. 'Het belangrijkste is dat je aansluit bij de spanning bij de cliënt. Wat voor tempo? Van welke muziek houdt hij? Daarna wil ik echt graag een *randomized controlled trial* doen. Met een groep therapeuten die de interventie wel en een andere die hem niet toepast.'

Op Spotify stelde Martina de Witte de playlist Music for Stress Reduction samen. Muziek met 60 tot 80 bpm.

'Artsen moeten beslissingen over kwaliteit van leven aan ouders overlaten'

Langdurige relaties zijn bepalend voor de kwaliteit van leven van mensen met (zeer) ernstige verstandelijke en meervoudige beperkingen. Oók langdurige zorgrelaties, maar die zijn er weinig door krapte op de arbeidsmarkt. Marga Nieuwenhuijse, in het dagelijks leven directeur-bestuurder bij Omega, promoveerde op de kwaliteit van leven voor mensen met (z)evmb.

1 **Waarom dit onderzoek?**

'De afdeling medische ethiek van het Amsterdam UMC en het Emma kindziekenhuis polsten ons met een onderzoeksvoorstel over kwaliteit van leven bij mensen met (zeer) ernstige verstandelijke en meervoudige beperkingen ((z)evmb). Iemand zei tegen me: moet je het niet zelf doen? Dat was anders nooit bij me opgekomen. Maar het onderwerp lag me nauw aan het hart, ook als voorzitter van het Platform EMG.

De afgelopen jaren ben ik steeds meer gaan nadenken over kwaliteit van leven. Deze groep kan niet lopen of praten, heeft een zwakke gezondheid en een cognitieve ontwikkeling van maximaal twaalf maanden. Ik vind dat je altijd op zoek moet gaan naar manieren om de kwaliteit van leven te verbeteren. Voor ouders is het fijn dat wij bij Omega na alle negatieve verhalen

in ziekenhuizen vooral naar de mogelijkheden kijken. Maar ik heb ook gemerkt dat als een kind overleed, we er in sommige gevallen vrede mee konden hebben. Ik ben daar genuanceerder naar gaan kijken.'

2 **Wat is uw conclusie?**

'Een goede kwaliteit van leven wordt bij deze groep vooral bepaald door het hebben van langdurige relaties van goede kwaliteit. Daarbij gaat het niet alleen om de relatie met ouders, maar ook die met de professioneel zorgverleners. Dat is lastig, gezien de manier waarop de zorg nu is ingericht. Er zijn weinig langdurige zorgrelaties. Kinderen en volwassenen met (z)evmb zien vaak vier tot vijf verschillende gezichten per dag en er is veel verloop onder het personeel. Daarnaast heb ik aan ouders gevraagd: wie kan iets zeggen over jouw kind? Opnieuw zijn dat de mensen die een kind langdurig en van nabij meemaken. Dat betekent dat artsen die medische beslissingen nemen, vaak niets kunnen zeggen over de kwaliteit van leven. Toch hebben zij meestal een beslissende stem bij bijvoorbeeld een scoliose-operatie (een verkromming van de wervelkolom, red.) of het plaatsen van een trachea-canule (een luchtpijp, red). Een arts zou zich moeten beperken tot het schetsen van de medische gevolgen: vertellen dat de ouders na een trachea-canule de longen moeten uitzuigen en dat hun kind misschien niet meer op zijn buik kan liggen. Maar de beslissing over wat dat allemaal betekent voor de kwaliteit van leven, moet de arts aan de ouders overlaten.'

3 Wat betekent dit voor de praktijk?

'Ik heb een handleiding gemaakt met daarin vier aspecten die belangrijk zijn voor de kwaliteit van leven. Dat zijn: emotionele aspecten, zoals kunnen genieten; fysieke aspecten, zoals epilepsie of pijn hebben; relationele aspecten, zoals een liefdevolle omgeving hebben, en het kunnen beïnvloeden van je omgeving. Ouders kunnen de handleiding gebruiken als zij een medische beslissing moeten nemen en in het overleg met de arts.

Ik hoop dat we heel *out of the box* gaan nadenken over hoe we de zorg georganiseerd hebben. Mensen met (z)evmb zijn volledig afhankelijk van anderen. Zij kunnen hun kwaliteit van leven niet 'zelf maken'; dat moeten wij doen. Je kunt kijken of je meer kunt doen om langdurige relaties te bevorderen en meer continuïteit in de zorg brengen. Je zou bijvoorbeeld kunnen experimenteren met nachtdiensten. In woonvoorzieningen wordt veel gewerkt met domotica, waarbij er 'wakere wachten' zijn die met domotica de bewoners in de gaten houden. Ouders vinden dat een *crime*, omdat die vaak hun kind niet kennen. Je zou één van de mensen met avonddienst kunnen laten slapen op de afdeling. Wanneer de domotica iets signaleert, kan de wacht hem of haar wekken.'

4 Hoe was het om dit onderzoek te doen?

'Het omgaan met computerprogramma's is niet mijn ding. Bij het coderen was ik steeds bang dat de data de verkeerde kant op zouden vliegen en ik alles kwijt zou zijn. Inhoudelijk was dit een kolfje naar mijn hand. Ik ben al 33 jaar met deze groep bezig, dan is verdieping juist fijn. Wel vond ik het moeilijk om conclusies te moeten trekken waar ik als organisatie ook niet aan kan voldoen. Wij hebben bij Omega óók krapte en personeelsverloop, hoewel wij daar als dagbehandeling iets minder last van hebben dan organisaties met woonvoorzieningen.'

5 Wat gaat u nu doen?

'Ons onderzoeksgroepje heeft subsidie gekregen voor onderzoek naar veroudering bij dezelfde groep. Daarnaast zijn we vorig jaar gestart met onderzoek naar *tacit knowledge*, ofwel onbewuste kennis bij ouders en zorgprofessionals over de signalen van kinderen. We willen weten: hoe bouwen zij *tacit knowledge* op en kun je die ook op anderen overdragen? Dit wordt mijn laatste jaar bij Omega. Ik hoop mij in de komende jaren bezig te blijven houden met wetenschappelijk onderzoek en de resultaten voor de praktijk verder uit te werken. Ik ben met 62 jaar niet meer zo piep. Bestuurder ben je 24 uur per dag en zeven dagen per week, maar wetenschappelijk onderzoek kun je parttime doen.'

Marga Nieuwenhuijse, *A life worth sharing, Understanding quality of life of persons with profound intellectual and multiple disabilities*. Het onderzoek werd uitgevoerd bij het Amsterdam UMC, locatie AMC, in samenwerking met Stichting Omega. Dick Willems en Hans van Goudoever waren promotoren en Erik Olsman copromotor.

> [VGN.NL/ACTUEEL/GEPROMOVEERD](https://vgn.nl/actueel/gepromoveerd)

Sanne van der Hagen is implementatieadviseur bij Vrienden van verandering. In deze rubriek schrijft zij over e-inclusie: volwaardig meedoen in de digitale samenleving.

Toegang betekent mee kunnen doen

TEKST SANNE VAN DER HAGEN ILLUSTRATIE ANNET SCHOLTEN

In Nederland vinden we het belangrijk dat iedereen mee kan doen. Zeker in de gehandicaptensector is daar veel aandacht voor. Kijk alleen al naar Visie 2030, de toekomstvisie van de VGN, die uitgaat van een betekenisvol leven en gewoon meedoen voor iedereen. Meedoen is niet vanzelfsprekend, ook niet in onze vergaande gedigitaliseerde samenleving. Er zijn in Nederland 2,5 tot vier miljoen mensen die niet goed kunnen meedoen in de digitale wereld. Dat betekent dat zij minder toegang hebben tot onderwijs, werk, een sociaal netwerk en gezondheid.

Digitale toegang

Toegang tot de digitale wereld krijg je in de eerste plaats door het hebben van een apparaat en een internetverbinding. Maar ook doordat iemand jou een apparaat of nieuwe app aanreikt. En doordat iemand rekening met je houdt door begrijpelijke taal te gebruiken. Door een makkelijke navigatie in een programma of een app, door eenknopsbediening, ondertiteling of de beschrijving van een afbeelding.

Toegang betekent ook toegang tot begrijpelijke informatie over zaken die voor jou belangrijk zijn, zoals corona of de oorlog in Oekraïne. Het is zelf dingen kunnen regelen, van het openen van je voordeur (met omgevingsbesturing) tot het doen van je bankzaken. Toegang betekent ook sociale contacten kunnen aangaan en onderhouden. Toegang betekent dus: mee kunnen doen.

Wie regelt die toegang?

Binnen de gehandicaptensector betekent meedoen vaak de tussenkomst van een ander, en in dit geval is het een ander die de toegang verschaft: een

begeleider die kansen ziet, een ouder die een bruikbare app tegenkomt voor zijn of haar dochter met een beperking. Als die toegang niet geregeld wordt zijn mensen misschien wel welkom om mee te doen in de samenleving, maar houden anderen dit tegen.

Wat kan je doen?

Er zijn drie dingen die bijvoorbeeld begeleiders kunnen doen om mee te werken aan die toegang:

- Praat erover. Digitale ongelijkheid is niets om je voor te schamen. Een van jouw collega's hoort waarschijnlijk ook bij die groep van vier miljoen. En zeker een deel van je cliënten.
- Herken gebrek aan toegang en onderken samen met de mensen om je heen hoe belangrijk het is om die toegang wel te realiseren.
- Luister naar zinnen als: 'Dat is niks voor onze cliënten, dat kunnen zij niet'. Het zou beter zijn om te denken: 'Ik denk dat ze het niet kunnen, maar laten we eens kijken wat zij er zelf van vinden'.

In tijden waarin het personeelsgebrek voelbaar is en de werkdruk hoog, voelt het misschien vreemd om tijd te besteden aan digitale toegang. Maar, weet je nog dat ik eerder schreef over mijn maatje Betsie? Zij lag tijdens corona in het ziekenhuis en verloor het contact met de mensen om haar heen, omdat we vergeten waren haar toegang te verschaffen tot de digitale wereld. Investeer nu, zodat de mensen straks dingen zelf kunnen of kunnen regelen. Als jij er écht geen tijd meer voor hebt.

> [KENNISPLEINGEHANDICAPTENSECTOR.NL](https://kennispleingehandicaptensector.nl)

De Jostiband in het echt

DOOR JOHAN DE KONING

'We zijn live', roept Lyan Verburg, 'nu niet meer meezingen!' Ze kijkt even naar de regiekamer waar Jeffrey de uitzending op het tv-kanaal van Ipse De Bruggen verzorgt. 'Fijn dat jullie er allemaal zijn, ja die taxi's – wat een gedoe hè? We beginnen zo met *Abba Vader* voor de mensen die ziek zijn of iemand hebben verloren.' En ze noemt een paar namen. Lyan Verburg is de energieke muzikaal en zakelijk leider van de Jostiband, die vanavond repeteert. 'We treden natuurlijk vaak op', zegt ze, 'maar die repetities zijn het belangrijkste. Dit is waar het echt om gaat: samen muziek maken en plezier hebben.' In de zaal in Zwammerdam zitten 55 orkestleden, vanwege corona nog maar de helft, verdeeld over vier 'wijken': de keyboards en andere melodie-instrumenten, de xylofoons, het klein slagwerk, en de meebelevers. Die hoeven niet te leren een instrument te bespelen, maar hebben wel een koffertje met sambaballen en andere percussie-instrumenten. En dan zijn er nog de accordeons en het grotere slagwerk, die voor- of achterin staan.

De pianist, een professional, telt af en de repetitie is begonnen. Lyan dirigeert niet, maar loopt rond om mensen te helpen. Een begeleidster houdt kaarten omhoog met de namen en kleuren van noten die de bespelers van de xylofoons mogen aanslaan. Tussen de nummers door deelt Lyan complimentjes uit en stelt vragen: 'Hoe was het weekend met je vriendje? O nee, daar moeten we het nu niet

over hebben.' Er gaat een kaart rond voor Politie-man Pim, een gepensioneerde vrijwilliger die corona heeft, en er wordt stilgestaan bij de situatie in Kyiv waar het orkest geweest is en vrienden heeft gemaakt.

Na het serieuze begin volgen vrolijke liedjes, zoals *Twee emmertjes water halen*, maar ook muzikale hoogstandjes zoals *Hallelujah* en *Viva la vida*. Via de app komt een verzoekje binnen voor een lied van Frans Bauer. Vooruit dan maar. Maar dan moet er serieus worden gewerkt, want binnenkort komt Trijntje Oosterhuis repeteren voor een concert. Er staat dan een nieuw nummer op het programma: *Laat me* van Ramses Shaffy. 'We klinken nog een beetje als een dieseltrein die te lang heeft stil gestaan', vindt Lyan, 'we doen het nog een keer, maar dan zonder intro.'

Het leukst is natuurlijk het gekeet tussendoor. 'Nee geen Sinterklaasliedjes nu', roept Lyan, maar het is al te laat. Ivan, de pianist, zegt op een gegeven moment dat hij niks meer over Feijenoord wil horen en pardoes klinkt *Hand in hand kameraden*. Yvan pakt zijn tas en doet alsof hij wil vertrekken. 'En voor welke voetbalclub is die meneer?', roept iemand. 'ADO', antwoord ik maar. 'Wat is hun clublied?', vraagt Lyan. Ik doe een gooi, waarop een accordeonist op de eerste rij me vrolijk en indringend aankijkt en de eerste noten van *Oh oh Den Haag* inzet. Toch maar meezingen. ●

> JOSTIBAND.NL

In deze rubriek besteden we aandacht aan muzikale activiteiten voor en door mensen met een beperking. Suggesties zijn welkom: communicatie@vgn.nl

een goed advies

Opdat we leren van elkaar:
in iedere *Markant* een tip van
een deskundige

Hoe zorg je ervoor dat mensen met een verstandelijke beperking meer gaan sporten? 'Geef als begeleiders het goede voorbeeld en begin klein', adviseert Ragna Schapendonk, directeur van Special Olympics Nederland, een sportorganisatie voor mensen met een verstandelijke beperking. 'Moedig iemand aan om wat vaker de trap of de fiets te nemen, als dat mogelijk is. Vraag hulp bij de boodschappen en andere dagelijkse activiteiten. Voer je gesprekken wandelend en stel kleine doelen zoals vaker, langer of verder wandelen, en neem een bal mee.'

Als iemand eenmaal wat meer aan het bewegen is, kun je doorpakken. 'Beweging is fijn en goed voor iedereen, maar sporten levert veel meer op dan alleen gezondheidsvoordelen. Van sporten word je weerbaarder omdat je leert omgaan met de teleurstelling van verliezen of tegenvallende prestaties. Het versterkt je zelfvertrouwen omdat je fysiek sterker wordt en successen beleeft. Je leert om samen te werken, want je bent onderdeel van een team. En je sluit vriendschappen, want sport verbindt. Door dit alles neemt de zelfredzaamheid van cliënten toe en verbetert de kwaliteit van hun leven.'

Schapendonk raadt sporten bij een G-groep bij de lokale sportvereniging aan. Daar zijn de faciliteiten en ervaren trainers en participeer je in de maatschappij. 'Via Uniek Sporten of via sportconsulenten bij de gemeente kun je achterhalen welke sportverenigingen in de buurt een G-aanbod hebben.'

Niet iedereen wil of kan sporten bij een sportvereniging. Dat betekent niet dat sporten dan niet mogelijk is. 'Organiseer minimaal drie keer per week sportmomenten op de locatie, het liefst op vaste momenten. Met z'n allen meedoen aan *Nederland in beweging*. Of gezamenlijk sporten met onze app *Scoor je PR!*. Hierin komen elke week nieuwe oefeningen te staan die gegeven worden door mensen met een verstandelijke beperking. Of een wekelijks voetbal-halfuurtje. Daar kun je ook mensen met een ernstig meervoudige beperking bij betrekken door hen een bal van het rolstoelblad af te laten rollen in een doel. Dat

zorgt voor plezier, meedoen en een succesbeleving.' Het mooist is wanneer cliënten zelf verantwoordelijk zijn voor het sportclubje, zegt Schapendonk. 'Dat stimuleert om mee te doen, maar is ook belangrijk in het kader van persoonlijk leiderschap. De een is organisator en trommelt alle deelnemers op. De ander is assistent-trainer. Of maak iemand verantwoordelijk voor het uitzetten van een wandelroute. Tijdens het wandelen kun je oefeningen doen: stap het bankje op en af, of zoek zoveel mogelijk trappen op de route. Beweging ligt op straat, zei mijn moeder altijd. Maak daar gebruik van.'

De Special Olympics Nationale Spelen vinden in Twente plaats van 10 tot en met 12 juni 2022.

> SPECIALOLYMPICS2022.NL